

УДК 7.071.2(477.73)“19/20”:[929СЕМБРАТ]

І.Г.Маринін

**Сценічно-інтерпретаторська діяльність Михайла Сембрата
в контексті культурно-музичного життя Кам'янецьчини
(друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)
(до 75-річчя з дня народження)**

У статті подано характеристику основних напрямів творчої діяльності Михайла Сембрата – випускника 1967 року факультету фізичного виховання Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Визначено його роль у заснуванні перших танцювальних творчих колективів Кам'янецьчини, з'ясовується внесок майстра сцени у розвиток аматорського мистецького життя у складі відомих творчих колективів на теренах Кам'янецьчини (Південно-Західне Поділля).

Ключові слова: танцювальний колектив, ансамбль троїстих музик, козобас, мистецький шлях.

Кожний його концертний виступ на сцені – це частинка серця Михайла Андрійовича, його щедрої душі, любові й поваги до людей, яку він завжди висловлював через свій суто індивідуальний сценічний образ “веселого, кумедного, жартівливого козака” разом зі своїм постійним мандрівником козобасом, залишаючись вірним обраному шляхові, котрий привів його у широкий мистецький світ...

Михайло Сембрат народився 21 грудня 1937 року в Польщі, в селі Боднарка Горлицького повіту Краківського воєводства в сім'ї репресованих лемків. Батько Михайла, Андрій Трохимович, працював у ремконторі, був обдарованим сільським музикантом, грав на корнеті в духовому оркестрі, мати, Ганна Григорівна, колгоспниця.

Михайлик виховувався у селянській родині разом зі старшим братом Степаном і двома молодшими сестрами: Ольгою та Іриною. Попри тяжкі життєві обставини і нелегкі дитячі воєнні і післявоєнні роки, всі діти в сім'ї Сембратів, маючи гарні мистецькі та педагогічні здібності, отримали освіту: Степан гарно грав на гітарі, мав чудовий голос, але став талановитим художником (неодноразово організовував персональні виставки зі своїх художніх робіт), старша сестра Ольга закінчила Чортківське педучилище і працювала вчителем молодших класів, а молодша – Ірина, навчалася у Дрогобицькому державному педінституті на факультеті іноземних мов і теж присвятила своє життя педагогічній праці. Сестри змалечку володіли неабиякими навичками вишивання. Ольга не розлучилася з цим захопленням і донині. Вона знана майстриня, має прекрасну колекцію своїх робіт.

У 1946 році, через сумнозвісну трагічну сталінську операцію “Вісла”, родину Сембратів примусово переселяють на Харківщину. Та невдовзі, рятуючись від голоду, разом з іншими односельчанами-лемками тікає на Терно-

пільщину, в пусті села, залишені поляками, яких влада вислала до Польщі. Щоб у майбутньому переселенці могли асимілюватися з місцевим населенням, їх розселяли не більше трьох сімей в одне село... Так родина опиняється у селі Підзамочок Бучацького району Тернопільської області.

Коли Михайло навчався у 9-му класі, сталося так, що шкільному танцювальному гуртку для художнього номера “Матроський танець” потрібен був харизматичний “типаж”. Керівник танцювального колективу, зосередивши свій погляд на нього, запропонував цю роль і запросив на репетицію. Тоді ніхто навіть не міг передбачити, що з цього часу почнеться відлік тривалого творчого мистецького шляху Михайла Андрійовича.

Перший концертний виступ Михайла перед односельчанами став переломним моментом у його житті. Він феєрично впорався зі всіма танцювальними рухами і вперше на сцені отримав живі квіти. Цей життєвий щасливий момент став для молодого хлопця вирішальним, перевернув весь його внутрішній світ, окреслив власне бачення свої майбутніх життєвих творчих перспектив у поєднанні музики і танцю.

У 1956 році після закінчення Бучацької середньої школи перед Михайлом постало питання вибору майбутньої професії. Маючи великий потяг до мистецтва і щоб у майбутньому бути ближчим до нього, він наступного року вступив на курси до Львівської республіканської школи кіномеханіків.

У жовтні 1957 року Михайло Сембрат опинився на Далекому Сході у місті Сахаліні, де проходив військову службу.

З часом життєві орієнтири Михайлу прийшлося переглянути. Після звільнення в запас він обирає навчання у Борщівському технікумі механізації сільського господарства (1960–1963 рр.). Під час навчання бере активну участь у художній самодіяльності технікуму, стає активним учасником танцювального колективу “Дністровські зорі” (художній керівник – Москва Василь Антонович). На обласному огляді серед колективів художньої самодіяльності Тернопільської області хлопча запримітив керівник танцювального ансамблю “Горлиця” Кам’янець-Подільського державного педагогічного інституту Олександр Ситник і запропонував йому вступати до їхнього навчального закладу. У 1963 році, відразу після закінчення технікуму, Михайло вступає на навчання у Кам’янець-Подільський педагогічний інститут на факультет фізичного виховання.

Вже у ті юнацькі студентські роки Михайло вирізнявся природним театральним обдаруванням і “... мав нагоду бути запрошеним на кінопроби в епізодичній ролі художнього фільму “Співробітник ЧК”, який знімала кіностудія “Мосфільм”. Зйомки відбувалися спершу в Кам’янці-Подільському, але для завершення роботи його забрали до Москви”¹. Вперше довелося працювати з такими відомими акторами, як Олександром Дем’яненком, Євгеном Євстигнесвим, Олегом Єфремовим, Валентиною Малявіною. Саме тоді йому, молодому юнаку, несподівано було запропоновано перевестись на навчання в Москву до театрального інституту імені А.Луначарського. Але

через особисту невизначеність, нерішучість, а також через бідність сім'ї і без належної матеріальної підтримки він не міг собі цього дозволити. То був 1963 рік. Згодом, через багато років Михайло Андрійович про цей випадок дуже пошкодує: “О! Тепер би я ліктя вкусив! Я би по сміярках собі хліба шукав, але вчився б! А тоді мені було 20 років, і не було кому підказати”. Трохи пізніше молодий актор пробує себе у зйомках таких відомих кінострічок, як “Стара фортеця” та “Тримайся, козаче!”.

Ще будучи студентом, Михайло самотужки організував танцювальний ансамбль на факультеті фізичного виховання, де він навчався. У 1964 році в інститутському огляді художньої самодіяльності фізкультурний факультет вперше посів I місце, випередивши своїх одвічних суперників – факультет підготовки вчителів молодших класів. Тоді визріла думка: запропонувати об'єднати всі танцювальні гуртки і створити єдиний колектив. Так і зробили. До керівництва запросили Юрія Климчука, керівника хмельницького ансамблю танцю “Веселка”. На заняття з танцювальним ансамблем він приїжджав із Хмельницького по суботах і неділях, а решту днів студенти проводили репетиційну роботу самостійно.

Так починалося зародження відомого в майбутньому народного танцювального ансамблю Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту “Горлиця”, в організації якого не останню роль зіграв Михайло Андрійович. Юрій Климчук працював з колективом до 1967 року. Того року відзначали 50-річчя Великої Жовтневої революції, до Києва їхали звітувати творчі колективи Хмельниччини, і серед них – “Горлиця”. Це була перше вагоме визнання “Горлиці”. Для Михайла Сембрата робота у такому колективі була кропіткою і трудомісткою, але разом з тим дуже цікавою і по-справжньому творчою. Адже зібралися однодумці, яких цікавила не лише ідея створення колективу як такого, а, насамперед, оригінальної самобутньої танцювальної програми, яка б ґрунтувалася на автентичних подільських народних танцях і музиці. У цьому проєкті брали участь Юрій Климчук, Олександр Ситник, Михайло Сембрат, а пізніше Володимир С'єдін, Олексій Бец за суттєвої підтримки ректорів педінституту різних часів Івана Зеленока, Івана Іваха, Анатолія Копилова і, звичайно, організатора художньої самодіяльності інституту Тамари Кидалової.

У ті часи велика увага приділялася розвитку художній самодіяльності у навчальних закладах, на заводах, фабриках і, насамперед, підбору керівних кадрів для різних видів мистецької діяльності. Керівники навчальних та господарських установ особисто займалися підбором висококваліфікованих мистецьких кадрів, оскільки оболівали за рівень художньо-виконавської майстерності своїх колективів, а відтак, за престиж свого закладу. Саме з таких міркувань ректор Кам'янець-Подільського державного сільськогосподарського інституту Семен Сербін запросив у 1966 році студента IV курсу педінституту Михайла Сембрата керівником танцювального колективу “Подільський колос”. Тоді колектив якраз готувався до огляду самодіяльних колективів сільгоспвишів

України та Молдавії. У місті Дубляни Львівської області серед 17 українських танцювальних колективів на огляді колектив під керівництвом Михайла Сембрата виборов I місце. Це був значний успіх молодого керівника, перше творче визнання його фаховості. З цього часу все і почалося: поїздки, концерти, гастроли.

У 1967 році після закінчення Кам'янець-Подільського педагогічного інституту був запрошений на роботу викладачем кафедри фізичного виховання сільськогосподарського інституту, де він поєднував свою педагогічну роботу з творчою, керуючи танцювальним колективом “Подільський колос”.

У 1967 році Михайло Андрійович одружився зі студенткою Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту Ніною. Через рік в молодого подружжя народилася донька Ірина, яка нині мешкає із сім'єю у Києві, а в 1974 році ще одна – Наталія, яка мешкає у Львові. Доньки подарували дідуся з бабусею двох онуків: Сашка та Аліну. Творчі художні здібності родини Сембратів перейняла внучка Аліна (вона навчається у львівській художній школі) та онук Сашко (у Києві займається хореографією і опановує гру на гітарі).

Коли у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті був створений ансамбль трієстої музики під керівництвом Олексія Беца, туди запросили і Михайла Сембрата. Фольклорна тематика ансамблю вплинула на формування його індивідуальної манери виконавства та вдосконалення сценічного образу українського “кумедного козака-жартівника”. Новизна його майстерної акторської гри відображала тонкі душевні нюанси у ліричних творах і яскраві жваві танцювальні рухи у запальних, динамічних народно-інструментальних композиціях. До них він завжди додавав специфічні власні жартівливі прийоми звуковидобування з характерними вигуками (наприклад, удари паличкою по тарілці з пудрою), ритмо-ударні та шумові ефекти (гра на бугаю) з підбадьорюючими вигуками і запальними танцювальними рухами, які доповнювалися ансамблевим співом народних пісень трієстими музиками:

Половина саду цвіте, половина в'яне,
Колись ходив до дівчини, а тепер немає...

Переосмислення автентично-національних фольклорних джерел Михайлом Сембратом і їх відтворення відбувається через призму власного бачення стилю харизматичного образу “жартівливого козака з козобасом”. Той образ “кумедного козака” з веселими, дотепними витівками, сценічними жартами, який він створив протягом перебування тривалого часу на сцені, дуже подобався глядачам і довгий час був своєрідною візитівкою аматорського мистецтва Кам'яниччини.

Характерно, що жодної своєї витівки він наперед не планує. Імпровізація кожного виступу залежить від настрою, творчого запалу, певних непередбачуваних обставин, у яких він завжди знаходить певне логічне продовження. Його характерні танцювальні рухи, зміна міміки на обличчі, дотепні вигуки, тільки підсилювали сприймання музичних композицій трієстих музик. Харак-

терна йому імпровізаційна основа сценічного образу природно поєднується з мелодичними, ритмічними особливостями української пісенно-танцювальної музики, де вони доповнюють один одного. Майстерність вільної сценічної імпровізації – рідкісне обдарування, яке не кожному під силу, адже тут треба мати особливий талант. І Михайло Андрійович саме таким особливим талантом, творчим хистом вирізнявся серед інших учасників колективу. На сцену він виніс легкість і невимушеність, усмішку, жарт і повну свободу виконання, адже розумів що глядач, який сидить у залі, повинен отримати найщиріші враження. Особисто він нікого не копіював, а завжди залишався самим собою.

Інша візитівка Михайла Андрійовича – його незмінний козобас: український народний музичний інструмент, з яким артист навіки поріднився. Згадає слова майстрів Мельнице-Подільської фабрики, які його виготовили: “Беріть, пане Михайле, свою “козу” і обійдіть з нею весь світ!”. Слова майстрів виявилися пророчими: Сембрат зі своїм музичним інструментом демонстрував майстерність у багатьох країнах Європи, Африки, Азії, Південної Америки, де завжди Сембратів козобас витинав веселого гопака чи польку-подолянку. А ще він в ансамблі народної музики опанував гру на лірі (у народі називається “реля”) та бугаю (бербениці).

Михайло Сембрат строго притримується реалізму в сценічних костюмах. Дуже до них прискіпливий, і їх підбором займається особисто. Йогокозацька сорочка, всупереч стереотипу про вишиванки, пошита з грубого лляного полотна й не має жодних зайвих прикрас.

За своє довге творче життя Михайло Андрійович брав участь у понад тисячі концертів різних рівнів. Йому доводилось виступати і бути поряд на сцені з народними артистами СРСР Дмитром Гнатюком, Мирославом Вантухом, Павлом Вірським, Михайлом Водяним, Володимиром Дальським, народними артистами України Анатолієм Паламаренком, Борисом Шарварком тощо.

Михайло Андрійович багато виступав у нашому місті, на Співочому полі у Хмельницькому, у багатьох населених пунктах області, на полях і фермах перед трудівниками села. Часто доводилося виступати і на головній сцені нашої держави знаменитого Національного палацу культури і мистецтв “Україна”. А коли наші троїсті музики гідно крокували вулицями різних міст Європи, з гордістю пропагуючи своє рідне українське народно-інструментальне мистецтво, то перехожі з цікавістю слухали, геть забувши, що кудись поспішали.

Як на сцені, так і у житті Михайло Сембрат натхненний патріотичними почуттями, думками, ширими помислами про свою найріднішу Україну у найвищому розумінні цих понять. Завжди після тривалих багаторазових закордонних гастрольних поїздок, повертаючись на Україну, ступаючи на свою рідну землю, він ставав на коліна і, тричі перехрестившись, цілував її.

Родичі Михайла Андрійовича з Америки, Канади, Європи, котрі емігрували туди ще у сталінські часи, не раз йому пропонували перебраться до них

на постійне проживання. Багато пропозицій такого змісту надходило і під час гастролей. Але відповідь була завжди одна: “Україну ні на що не проміняю!”.

За свій довгий творчий шлях Михайло Сембрату складі танцювальних колективів “Горлиця”, “Веселка”, ансамблю трієстих музик Кам’янець-Подільського педагогічного і сільськогосподарського інститутів брав участь у:

– міжнародному фестивалі народного танцю у Бельгії та Нідерландах (1976 р.);

– Всесвітньому студентському фестивалі у Москві і в Гавані (1978 р.);

– гастрольній поїздки до Дня культури України в Польській Народній Республіці;

– творчих концертах міст-побратимів Хмельницького, Тамбова та Сілістри (1979р.);

– Всеукраїнському фестивалі “Весняні усмішки” (1980, 1983 рр.);

– концертних програмах на XXII олімпійських іграх у Москві (1980 р.);

– телевізійних програмах “Сонячні кларнети” (Київ, 1981, 1982 рр.) та “Ширше коло” (Москва, 1984 р.);

– звітних концертах Хмельницької області (Київ, 1972, 1977, 1982, 1987, 1999, 2001 рр.);

– Міжнародному фестивалі країн Варшавського договору (Берлін, Прага та Брно);

– гастрольній поїздки по країнах Африки (1984 р.);²– VI фестивалі етнографічних ансамблів Союзу в Батумі (1985 р.); урядовому концерті присвяченому XXII з’їзду Компартії України (1986 р.);

– Міжнародному фестивалі народного танцю в Барселоні й Джеклі (Іспанія, 1992 р.).

За своє творче життя двічі Михайло Андрійович перетинав екватор, з концертами побував у 29 країнах світу, виступав у складі багатьох творчих колективів, та рідним для нього завжди був народний танцювальний колектив “Горлиця”.

“Тей, грай, вигравай веселі співаночки

Бо ми будем танцювати “Подільські гуляночки!”

– такими словами, які виголошував на сцені Михайло Сембрат, завжди починалися виступи народного танцювального колективу “Горлиця” та ансамблю трієстих музик, з такими ж словами він розпочинав свої власні 50-ти, 60-ти, 70-ти річні ювілейні святкування на сцені разом зі своїми найкращими друзями по мистецькому ремеслу. Таким його знає увесь світ.

Рішенням сесії Кам’янець-Подільської міськради у 2005 році Михайло Сембрат за творчі досягнення та особливі заслуги перед громадою міста нагороджений орденом “Честь і шана”.

Примітки:

1. Гавришук, А. Я з “козою” об’їздив весь світ / А. Гавришук // Подолянин (Кам’янець-Подільський). – 1997. – грудень.

2. Кенц, П. Африка нашими очима / П. Кенц // Радянський студент (Кам'янець-Подільський). – 1985. – № 8.

Резюме

В статті дана характеристика основних напрямлений творчої діяльності Михайла Сембрата – випускника факультета фізического воститання Каменець-Подольського государственного педагогического института. Определены его роль в создании первых танцевальных творческих коллективов Каменеччины, выясняется вклад мастера сцены в развитие творческой жизни в составе известных творческих коллективов на территории Каменеччины (Юго-Западное Подолье).

Ключевые слова : танцевальный коллектив, ансамбль троистых музыкантов, козобас, художественный путь.

Одержано 10 квітня 2013 року

УДК 023(477.23):929-058.237ПРОКОПЧУК

А.П.Гаврищук

Берегиня духовних скарбів (до 65-річчя від дня народження Тамари Костянтинівни Прокопчук)

Понад три десятиліття Т.К.Прокопчук очолює Дунаєвецьку районну централізовану бібліотечну систему (ЦБС), проводячи величезну просвітницьку і краєзнавчу роботу. Книга стала її щасливою долею, зробила життя багатограним, повнокровним. Воістинно багаторічна сумлінна і творча праця Тамари Костянтинівни – це подвижництво в галузі збереження української книги, невтомна діяльність у відродженні та примноженні духовних скарбів Подільського краю. Вона стала Берегинею нашої духовності.

Т.К.Прокопчук народилася 15 жовтня 1948 року в селі Прислuch Шепетівського (тепер Полонський) району Хмельницької області у сім'ї службовців. Село розташоване на річці Случ, яка розділяє Хмельницьку і Житомирську області.

Батько Костянтин Костянтинович – уродженець Вологодської області (Російська Феродація), учасник Великої Вітчизняної війни, повернувся з фронту з бойовими нагородами – орденами Червоної зірки, Вітчизняної війни II ступеня, медаллю “За відвагу” та ін.). Був членом Комуністичної партії. Мати